

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ**

Кафедра дошкільної і початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

інституту педагогіки і психології

Навчально-наукового

Світлана КОНДРАТЮК

28 січня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АНАТОМІЯ, ПАТОЛОГІЯ ДІТЕЙ З ОСНОВАМИ ВАЛЕОЛОГІЇ**

Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка
Спеціальність: 012 Дошкільна освіта
013 Початкова освіта

Освітня-програма: бакалавр
Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією ННПП
«21» січня 2025 р.

Голова

Юлія БОНДАРЕНКО

док. пед. наук, професор

Суми - 2025

Розробники:

Світлана КОНДРАТЮК, канд. пед. наук, професор, професор кафедри
дошкільної і початкової освіти

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
дошкільної і початкової освіти

Протокол № 6 від 26 грудня 2024 р.

Завідувач кафедри

Наталія ПАВЛУЩЕНКО

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		18 год.	8 год.
		Практичних	
		20 год.	4 год.
		Лабораторних	
		8 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		78 год.	104 год.
		Консультації:	
		4 год.	2 год.
Загальна кількість годин – 120 год.		Вид контролю: екзамен	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення здобувачами вищої освіти будови органів тіла дитини та її систем з урахуванням статевих, індивідуальних і вікових особливостей; можливих патологій розвитку органів і систем дитячого організму; патологічних змін при різних захворюваннях та їх впливу на організм дитини в цілому; профілактичних заходів та вмінь своєчасно визначати погіршення стану здоров'я дитини.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є будова тіла дитини, фізіологічні та патологічні процеси життєдіяльності дитячого організму. Вивчення курсу Анатомія, патологія дітей з основами валеології ґрунтується на знаннях отриманих при вивченні віковій та педагогічній психології, педагогіки, фізичної культури, теорії і методики виховання.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН-1	Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку.
ПРН-2	Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.
ПРН-3	Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.
ПРН-4	Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного молодшого шкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного та молодшого шкільного віку.
ПРН-5	Здійснювати взаємодію в роботі закладу освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього, дошкільного молодшого шкільного віку в умовах закладу дошкільної та початкової освіти.
ПРН-6	Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.
ПРН-7	Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей та потреб дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.
ПРН-8	Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.
ПРН-9	Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній простір закладу дошкільної освіти.
ПРН-10	Знати принципи функціонування системи раннього втручання, розуміти можливості опори на неї у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, дотримуючись професійно-етичних вимог до діяльності фахівця з раннього втручання.
ПРН-11	Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.
ПРН-12	Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.
ПРН-13	Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної та початкової освіти та взаємодії з сім'єю.
ПРН-14	Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.
ПРН-15	Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські

	культурні та етико-естетичні цінності.
ПРН-16	Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.
ПРН-17	Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми раннього та дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.
ПРН-18	Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного та молодшого шкільного віку.
ПРН-19	Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.
ПРН-20	Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.
ПРН-21	Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного та молодшого шкільного віку.
ПРН-22	Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного та молодшого шкільного віку.
ПРН-23	Вивчати й досліджувати особливості природи і культури Слобожанського краю, виховувати любов і повагу до нього у дітей раннього і дошкільного та молодшого шкільного віку.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні і лабораторні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь
B	Ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
C	Ставиться за вияв студентом майже повних, систематичних знань із дисципліни, в більшій мірі успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, переважання здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні помилки.
D	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
E	

FX	Виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ЗВО з можливістю повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.
F	Виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу далека від сутності, що зумовлюється відсутністю уявлень про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ЗВО без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний розділ включає бали за поточну роботу студента на практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, модульного контролю. Модульний контроль здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань. Реферативні дослідження та презентації, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних заняттях. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних і лабораторних заняттях, під час виконання самостійної та навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Розподіл балів

Поточний контроль												Підсумковий контроль (екз.)	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2						РОЗДІЛ 3				
Т. 1.1	Т. 1.2	Т. 1.3	Т. 2.1	Т. 2.2	Т. 2.3	Т. 2.4	Т. 2.5	Мод.к..	Т. 3.1	Т. 3.2	Мод.к.	25	100
Поточний контроль, у т.ч. самостійна робота													
5	5	5	5	5	5	5	5	17	5	5	8		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни: тематичне опитування, контрольне тестування, реферати, презентації, екзамен.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. І. ОРГАНІЗМ ЯК ЄДИНЕ ЦІЛЕ

Тема 1.1. Зміст і завдання курсу «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни». Основні періоди і етапи розвитку людини. Значення анатомії та фізіології дитини для педагогіки. Організм як єдине ціле. Гомеостаз та регуляція функцій в організмі. Поняття росту та розвитку. Вікова періодизація.

Тема 1.2. Будова тіла людини. Клітини (цитологія). Поділ клітин. Тканини, види тканин гістологія: сполучна тканина; скелетні тканини; м'язова тканина; нервова тканина; кров і її функції.

Тема 1.3. Тема: Остеоартрологія: будова та з'єднання кісток. Патологія опорно-рухового апарату у дітей. Загальні відомості про будову, форму та функції кісток. З'єднання кісток скелета. Скелет тулуба. Скелет кінцівок. Скелет черепа. Вроджені вади розвитку опорно-рухового апарату.

Набуті порушення опоро-рухового апарату. Види порушення тонусу м'язів. Плоскостопість. Вивихи. Кривошия. Порушення постави.)

Розділ 2. СИСТЕМА ОРГАНІВ. СПЛАНХОЛОГІЯ

Тема 2.1. Нервова система. Захворювання центральної та периферійної нервової системи у дітей. *Спинний мозок: будова, функції. Головний мозок: будова, функції. Периферична нервова система. Вегетативна нервова система. Запалення та травми головного та спинного мозку. Невротичні стани у дітей. Хвороби периферійної нервової системи у дітей.*

Тема 2.2. Тема: Серцево-судинна та дихальна система. Хвороби серцево-судинної та дихальної систем у дітей. *Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної та дихальної систем у дітей. Велике та мале коло кровообігу. Захворювання серця. Хвороби лімфатичної системи. Хвороби верхніх дихальних шляхів. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма. Гігієнічні вимоги до повітряного режиму.*

Тема 2.3. Анатомо-фізіологічні особливості травної системи у дітей. Головні синдроми ураження травної системи в дітей. *Будова та функції органів травлення. Травлення у шлунку. Травлення у кишечнику. Функції підшлункової залози у перетравленні їжі. Значення печінки в організмі. Захворювання органів травлення у дітей. Обмін речовин та енергії. Харчування дітей, гігієнічні вимоги його організації*

Тема 2.4. Анатомо-фізіологічні особливості видільної та статеві систем у дітей. Семіотика уражень сечової системи. Урологічна патологія. *Органи виділення, їх будова та функції. Нефрон як структурна одиниця нирки. Механізм утворення сечі. Нервова і гуморальна регуляція сечоутворення і сечовиділення. Будова статевої системи, її вікові особливості. Статеве дозрівання та ендокринні зміни при цьому. Енурез та його причини. Запалення статевих органів.*

Тема 2.5. Тема: Ендокринна система та сенсорна система. *Будова ендокринних залоз, їх вікові особливості, гіпо- і гіперфункції. Вплив ендокринних залоз на стан здоров'я дітей. Загальна характеристика сенсорних систем. Зоровий аналізатор. Зір двома очима. Чуттєвий (слуховий) аналізатор. Профілактика з порушень зору молодших школярів. Оцінка гостроти зору. Оптична система ока. Визначення теплових, холодних, тактильних і больових точок шкіри. Профілактичні заходи щодо виникнення далекозорості та короткозорості.*

РОЗДІЛ 3. ОСНОВИ ВАЛЕОЛОГІЇ

Тема 3.1. Валеологія як наука про індивідуальне здоров'я людини .
Складові здоров'я: фізичне, психічне та соціальне.

Тема 3.2. Здоровий спосіб життя. Складові здорового способу життя. *Вимоги до рухової активності дітей. Гігієнічні вимоги до режиму харчування та сну. Загартування дітей. Біологічні ритми.*

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабораторні	Конс.	Самост. робота		Лекції	Практ.	Лабораторні	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. Будова тіла людини												
Тема 1.1. Зміст і завдання курсу «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни». Основні періоди і етапи розвитку людини	14	2			2	10	13,5	0,5		1	12	
Тема 1.2. Будова тіла людини	12	2		2		8	12	0,5		0,5	11	
Тема 1.3. Остеоартрологія: будова та з'єднання кісток. Патологія опорно-рухового апарату дітей	12	2	2	2		6	12	1	0,5	0,5	10	
РОЗДІЛ 2. Система органів. Спланхологія												
Тема 2.1. Нервова система. Захворювання центральної та периферійної нервової системи у дітей.	12	2	1			9	12,5	1	0,5		11	
Тема 2.2. Серцево-судинна та дихальна система. Хвороби серцево-судинної та дихальної систем у	12	2	1	2		7	12,5	1	1	0,5	10	

дітей.												
Тема 2.3. Анатомо-фізіологічні особливості травної системи у дітей. Головні синдроми ураження травної системи у дітей.	12	2	2			8	12	1	1			10
Тема 2.4. Анатомо-фізіологічні особливості видільної та статевих систем у дітей. Семіотика уражень сечової системи. Урологічна патологія.	12	2	2			8	12	1	0,5			10,5
Тема 2.5. Ендокринна система та сенсорна система	12	2		2		8	12	1		0,5		10,5
РОЗДІЛ 3. Основи валеології												
Тема 3.1. Валеологія як наука про індивідуальне здоров'я людини.	12	2			2	8	10,5	0,5				10
Тема 3.2. Здоровий спосіб життя. Складові здорового способу життя.	10	2	2			6	11	0,5	0,5		1	9
Усього годин	120	20	10	8	4	78	120	8	4	2	2	104

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1.3. Остеоартрологія: будова та з'єднання кісток. Патологія опорно-рухового апарату у дітей.	2	0,5
2	Тема 2.1. Нервова система. Захворювання центральної та периферійної нервової системи у дітей	1	0,5
3	Тема 2.2. Тема: Серцево-судинна та дихальна система. Хвороби серцево-судинної та дихальної систем у дітей	1	1
4	Тема 2.3. Анатомо-фізіологічні особливості травної системи у дітей. Головні синдроми	2	1

	ураження травної системи в дітей		
5	Тема 2.4. Анатомо-фізіологічні особливості видільної та статевих систем у дітей. Семіотика уражень сечової системи. Урологічна патологія	2	0,5
6	Тема 3.2. Здоровий спосіб життя. Складові здорового способу життя.	2	0,5
РАЗОМ:		10	14

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1.2. Будова тіла людини.	2	0,5
2	Тема 1.3. Остеоартрологія: будова та з'єднання кісток. Патологія опорно-рухового апарату у дітей.	2	0,5
3	Тема 2.2. Тема: Серцево-судинна та дихальна система. Хвороби серцево-судинної та дихальної систем у дітей	2	0,5
4	Тема 2.5. Тема: Ендокринна система та сенсорна система	2	0,5
РАЗОМ:		8	2

Теми самостійних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1.1. Зміст і завдання курсу «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни». Основні періоди і етапи розвитку людини	10	12
2	Тема 1.2. Будова тіла людини.	8	11
3	Тема 1.3. Остеоартрологія: будова та з'єднання кісток. Патологія опорно-рухового апарату у дітей.	6	10
4	Тема 2.1. Нервова систему. Захворювання центральної та периферійної нервової системи у дітей	9	11
5	Тема 2.2. Тема: Серцево-судинна та дихальна	7	10

	система. Хвороби серцево-судинної та дихальної систем у дітей		
6	Тема 2.3. Анатомо-фізіологічні особливості травної системи у дітей. Головні синдроми ураження травної системи в дітей	8	10
7	Тема 2.4. Анатомо-фізіологічні особливості видільної та статеві систем у дітей. Семіотика уражень сечової системи. Урологічна патологія	8	10,5
8	Тема 2.5. Тема: Ендокринна система та сенсорна система	8	10,5
9	Тема 3.1. Валеологія як наука про індивідуальне здоров'я людини.	8	10
10	Тема 3.2. Здоровий спосіб життя. Складові здорового способу життя.	6	9
РАЗОМ:		78	104

8. Рекомендовані джерела інформації

Базові:

1. Грибан В.Г. Валеологія: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 256 с.
2. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручник. К.: Либідь, 2001. С.3-20.
3. Коляденко Г. І. Анатомія людини: підручник / Г. І. Коляденко. – 5-те вид. Київ : Либідь, 2009. 384 с. ISBN 978-966-06-0559-6.
4. Кондратюк С.М. Анатомія, патологія дітей з основами валеології. Навчальний посібник. Суми, 2021. -214с.
5. Кондратюк С. М., Лянна О. В. Основи педіатрії. 2-е вид., перероб. та доп. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. 202 с.
6. Старушенко Л. І. Анатомія та фізіологія людини. К.: Здоров'я, 2003. 319 с.

Допоміжні

1. Апанасенко Г.Л., Попова Л.А. Медицинская валеология. К: Здоров'я, 1998. 248 с.
2. Атаман А. В. Патологічна фізіологія в запитаннях та відповідях (перевидання). К.: Вища шк., 2000. 608 с.
3. Положення про комплексну оцінку здоров'я дітей (затверджено МОЗ України 29.11.2002).
4. Бойченко Т.Є. Абетка здоров'я. К.: Освіта, 1997. 71 с.
5. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Курс лекцій для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. К.: Професіонал, 2003. 480 с.

6. Петришина О.Л., Попова К.П. Анатомія, фізіологія і гігієна дітей молодшого шкільного віку. К.: Вища школа, 1982. – 192 с.
7. Цимбал Н. М., О.Д. Берегова. Практикум з валеології. Основи долікарської допомоги.//Тернопіль, 2004, 210 с.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Робоча навчальна програма.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Навчальні посібники.
4. Презентації лекцій у програмі Power Point.
5. Засоби поточного контролю (комплекти друкованих контрольних тестів).
6. Засоби підсумкового контролю (екзаменаційні білети, тестування).